

Наталія Солонська,

керівник культурно-просвітницького центру НБУВ, канд. іст. наук,

Юрій Мордвінов,

мол. наук. співроб. НБУВ

ЕЛЕКТРОННІ ВИСТАВКИ В БІБЛІОТЕКАХ ЯК ФОРМА СТВОРЕННЯ НОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ

Електронні книжкові виставки – якісно нова і надзвичайно ефективна форма бібліотечного обслуговування, зовнішніх комунікацій бібліотеки, її науково-інформаційної, бібліографічної, культурно-просвітницької, рекламно-презентаційної діяльності, що підтверджує невичерпні потенційні можливості бібліотеки як соціально-комунікаційної системи, яка завдяки своєму вмінню гнучко реагувати на кардинальні зміни в цивілізаційному процесі розвитку людства залишається в ньому незмінним складником, тим соціальним інститутом, без якого суспільство не може існувати.

Ключові слова: бібліотека, електронні книжкові виставки, Інтернет, інформаційні технології.

Бібліотека – документально-комунікаційна система, соціальний інститут, що відображає систему знань про світ, культуру, науку (це простежується у фонді) і доносить ці знання до суспільства своїми засобами. До таких традиційних засобів інформаційного забезпечення наукової роботи та ефективного сприяння проведенню наукових досліджень, які не втратили актуальності, належать бібліотечні книжкові виставки. Культура їх організації зростає, а підготовка в національних та наукових бібліотеках ускладнюється і стає роботою дедалі більш науковою, креативною.

Комп'ютерні технології нині дають нові можливості розкриття фондів, роботи з читачем. Формується нова інформаційна сфера. Електронні книжкові виставки поступово займають у ній свій конкретний сегмент.

Це стосується не тільки вибору проблематики, а й концепції виставки. Книжкова виставка дає можливість осмислення феномена наукових досягнень у тій чи іншій галузі. Це – новий бібліографічний та інформаційний ресурс створений бібліотекою. Співробітники бібліотеки не тільки пропонують своє бачення наукової теми, але й здійснюють науково-бібліографічний пошук найбільш актуальної літератури. Завдання співробітників виставкового підрозділу – виконати моделі коректно, щоб

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
отримати максимально наближене відображення реального стану інформації. Мета виставки: модель повинна бути адекватна об'єкту (обсягу знань, інформації).

Концептуальна модель книжкової виставки є об'єктом-замінником системи-оригіналу (сегмента або сегментів фонду бібліотеки, її каталогу). Модель має три основних елементи: мету, процес реалізації, кінцевий результат. Уявімо цей процес у вигляді такої формули: $E = f(x_i, y_i, z_i, i_x, l_x)$, де E – результат діяльності виставкового підрозділу; f – функціональна залежність між параметрами, яка визначає величину E ; x_i – кількість книг на виставці; y_i – кількість інших документальних матеріалів (журнали, щорічники, збірники праць та ін.); z_i – кількість одиниць ідеографічного матеріалу; i_x – кількість одиниць іконографічного матеріалу; l_x – архівні документи. Всі параметри – змінні величини.

Якщо переглянути сайти бібліотек, то ми виявимо різні моделі електронних виставок: комплексна виставка; виставка-питання; виставка-цитата; виставка-хроніка; виставка-вікторина; виставка-кросворд; виставка-ілюстрація і т. д. Наведемо кілька прикладів, ілюструючи сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Так, книжкова виставка «Рабіндранат Тагор (7 травня 1861 – 7 серпня 1941)» присвячена видатному індійському письменнику. Вона включає бібліографічну довідку про життя і діяльність письменника, його книги, літературу про нього. Вибрані твори письменника розподілені за тематикою. Рішення електронної виставки, приуроченої до 450-річчя Пересопницького Євангелія, що зберігається у фондах НБУВ, дозволило всебічно розкрити долю цього шедевра і показати широкий громадський чудове поліграфічне виконання. Електронна експозиція відкривається статтею українських вчених Л. А. Дубровіної і Л. А. Гнатенко, що доклали значних зусиль до наукової підготовки перевидання раритету. Інтернет-читачам пропонуються сюжети присяги Президентів України, які присягали на вірність своєму народові під час інавгурації на Пересопницькому Євангелії. Сегментом виставки є вибраний список літератури з фондів НБУВ з тематики дослідження. Було здійснено спеціальний бібліографічний пошук, який дозволив запропонувати користувачам додатковий список літератури з мережі Інтернет [1]. Власне кажучи, це ще одна дистанційна виставка. Тобто перед нами не просто електронний каталог, а серйозна науково-бібліографічна робота, яка, до того ж, вимагає і досить високої комп'ютерної грамотності. Такі виставки, на нашу думку, має готувати бібліограф і дизайнер-комп'ютерник [2].

До заходів, присвячених Дню слов'янської писемності і культури і,

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34 зокрема, Міжнародної наукової конференції «Слов'язознавство XXI століття: тенденції інтеграції і диференціації», було включено і підготовку книжкової виставки «Бібліотека Києво-Софійського собору як науковий і просвітницький центр Київської Русі». Підготовка електронної виставки потребувала складного і тривалого за часом наукового дослідження. Електронна експозиція «відкривається» вступною статтею, в якій бібліографія налічує 250 посилань. Пропонується каталог виставки, складений за такими розділами: джерела, Бібліотека Києво-Софійського собору як явище давньоруської культури; вплив християнства на розвиток науки і освіти в Київській Русі; витоки, попередники; освіта і наука в Київській Русі – інформаційний «вибух» XI ст.

Це приклад науково-бібліографічної роботи, трансформован у віртуальну бібліокомунікацію.

Інтерес читачів до електронних виставок дедалі зростає [3]. Тобто, електронні виставки є ефективним засобом залучення користувачів до бібліотеки і свідчать про те, що вона не втрачає свого авторитету, як інформаційний та інтелектуальний, духовний центр [1–3]. І можливості бібліокомунікації, коли відбувається бібліографічна трансформація знання сучасними технічними засобами, має величезні потенційні можливості і перспективи.

Отже, книжкові виставки в бібліотеках, – це, свого роду, превентивні інтелектуальні заходи, які економлять час дослідника і сприяють більш високій якості його праці.

Користувачеві може бути представлено різну кількість книг. Перевага електронних книжкових виставок у тому, що будь-коли можна поміняти слайди і їх розташування, прибрати непотрібні або вставити нові, варіювати колірну гаму або загальний дизайн. Роботу такої виставки можна запускати в автоматичному режимі, супроводжуючи її озвученим текстом або демонструючи без спеціального супроводу.

Вельми перспективним нам уявляється проект електронних виставок як виїзних. Дуже зручно їх демонструвати в різних освітніх установах, аудиторіях, кабінетах, навіть класах. Виставка набуває форми комп'ютерної презентації.

Віртуальна виставка [4–6], як і традиційна, потребує складання тематико-експозиційно плану за фактом одержання літератури зі сховища бібліотеки. Логіка побудови такої виставки має бути підпорядкована порушуваній проблемі. Мета – формування і підтримка довіри цільових аудиторій; формування у цільовій аудиторії розуміння спільності інтересів; стимулювання інтересу широкого загалу до інформаційних ресурсів

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34 бібліотеки; пропаганда її діяльності; формування інформаційної культури суспільства.

Процес підготовки електронної книжкової виставки потребує високої професійної підготовки бібліотекарів, бібліографів (адже виставка представляється на суд багатьох віртуальних читачів); участі співробітників суміжних відділів (наприклад автоматизації), сучасної матеріально-технічної бази. Підвищуються професійні вимоги до автора проекту (бібліографа, бібліотекаря), до дизайнера. Якщо сьогодні, і це нормально і зрозуміло, не існує норм на підготовку традиційної книжкової виставки, то ще складніше визначити, скільки робочого часу потрібно витратити на її електронне моделювання. Це – серйозні питання бібліотечного сьогодення.

Для віртуальної виставки, як і для традиційної, є необхідними такі етапи: назва (проблематика відіграє вирішальну роль у відвідуваності виставки); форма виставки; читачке призначення; мета; завдання; розділи виставки (підсистеми); використовувані цитати; оформлювальні засоби; бібліографічне забезпечення; засоби реклами; супутні заходи. Слід відстежувати ефективність виставки. Сучасним засобом комунікації з віртуальним читачем буде і спілкування в блогах, і в «живих журналах», де читачі зможуть висловлювати свої пропозиції і побажання щодо дистанційного обслуговування; обговорювати книги; потім – і наукові проблеми. Взагалі, це ефективна форма віртуального спілкування з мережевим читачем.

Для бібліотеки завжди було важливе спілкування. Читач, який безпосередньо прийшов на її територію, тепер здебільшого діє, існує у віртуальному просторі. Але не абстрактному, а в тій його частині, яку створює конкретна бібліотека. Віртуальне поле, віртуальну ниву (більш лірично), віртуальну ауру кожна книгозбірня створює зараз сама. Велике значення в цьому процесі зараз відіграють електронні книжкові виставки. Культура спілкування бібліотекаря з читачем переходить в іншу площину. Бібліотека, як то були побоювання, завдячуючи, зокрема, електронним книжковим виставкам, уже не перетворюється на звичайне книгосховище, «книгозбиральню», музей, а навпаки – неймовірно розширюється простір, в якому вона функціонує. Це – й по-своєму новий психологічний клімат, нова інтернет-психологічна зона.

Електронні виставки дозволяють бібліотеці виконувати свою місію культурної установи, оскільки професійно підготовлені виставки формують у читача інформаційну і загальну культуру. На жаль, такий читач не відчує заманливого запаху друкарської фарби, однак він швидко одержить

необхідну візуальну інформацію (обкладинку книги представлено в мережі); високофахове бібліографічне обслуговування (здійснено науково-бібліографічний пошук; підготовлено бібліографічний опис); може, й зміст праці; вступну статтю; аналітичний огляд з проблеми; додаткові бібліографічні покажчики; ілюстративний матеріал; цитати; висловлювання; рецензії; відгуки в пресі; архівний матеріал; газетний матеріал; хронологічну довідку; історичний фактаж; біографічну довідку про автора (авторів); посилання на бази даних бібліотеки та інші джерела (традиційні та інтернет-магазини, книгарні, інші сайти, бібліотеки); відгуки інших читачів тощо. Спектр, варіанти, експлікація – надзвичайно широкі. Чим різноманітніша інформація і можливість інтернет-спілкування, інтернет-комунікацій, тим більше мережових читачів має Бібліотека. Такий зацікавлений читач не тільки виходитиме на сайт установи, він захоче прийти в неї й безпосередньо, тим більше, якщо знатиме, що виставку розгорнуто в приміщенні і в традиційному вигляді.

Підхід до підготовки електронної виставки, ще раз наголосимо, залишається класичним для бібліотечної практики. Об'єкт виставки – видання, яке трансформується в електронне представлення; читач – віртуальний (мережовий); інтернет-читач; завдання виставки – розкрити фонди, дати рекламу фондів, представити видання, що зберігаються у фондах бібліотеки.

У Національній бібліотечі України імені В. І. Вернадського поступово формується і вимальовується окрема форма віртуальних комунікацій – електронні виставки, де представляються не тільки книги, а й архівні, рукописні, газетні, журнальні, аркушеві матеріали, навіть, речові матеріали, оскільки у складі НБУВ функціонує Фонд Президентів України, а також електронні ресурси. Культурно-просвітницький центр розробляє концепцію електронних кабінетів видатних діячів, де, звичайно, буде присутня й електронна бібліотека. Така форма обслуговування, на нашу думку, ще більше розширює можливості бібліотеки. Крім того, електронна виставка дає можливість оперативно вивчити і проаналізувати інтереси сучасного читача.

Рекламно-презентаційна значущість електронної виставки для бібліотеки надзвичайна. І, можливо, ми ще сьогодні всього навіть і не усвідомлюємо. Зовнішні комунікації бібліотеки в цій частині трансформуються, набувають інтернетних параметрів.

Електронна книжкова виставка безпосередньо відображає зусилля її творців-виконавців, спрямовані на створення в громадськості позитивного образу установи. Це – оригінальний інформаційний продукт бібліотеки.

Зростає просвітницька функція бібліотеки, і разом з тим, відповідальність за електронну виставку. Традиційна книжкова виставка експонується певний час і демонтується. Електронна – залишається функціонувати в мережі, як у космосі; вона створює «засоби і канали комунікації, які, сприяючи вільному потоку необхідної інформації, дозволяють кожному членові суспільства, в якому той живе, відчувати себе повною мірою інформованим і бути впевненим у власній участі та своїй відповідальності, а також відчувати свою солідарність з іншими членами суспільства» [7].

Список використаних джерел

1. Беркутова Л. Интернет в библиотечной работе : технологии и методы использования / Л. Беркутова, Е. Панкова [Электрон. ресурс]. – Электрон. дан. – Режим доступа : http://lib.1september.ru/view_article.php?id=200902316, свободный. – Название с экрана.
2. Жабко Е. Д. Интернет как среда виртуального общения / Е. Д. Жабко // Библиотековедение. – 2003. – № 4. – С. 45–50.
3. Збаровская Н. В. Выставочная деятельность публичных библиотек / Н. В. Збаровская. – М. : Профессия, 2004. – С. 118–128.
4. <http://www.iv-obdu.ru/content/view/528/100/>
5. Гольман О. Ю. Нетрадиционные выставки / О. Ю. Гольман // Новая библиотека. – 2006. – № 1. – С. 21–24.
6. Матлина С. Г. Книжные выставки – обычные и необычные / С. Г. Матлина. – М. : Чистые пруды, 2008. – (Библиотечка «Первого сентября». Серия «Библиотека в школе». Вып. 19).
7. Бодуан Ж.-П. Управление имиджем компании : паблик рилейшнз : предмет и мастерство. – М. : Консалтинговая группа «ИМИДЖ-Контакт»; Изд. Дом «ЦИФРА-М», 2001. – С. 182.